

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1996 - 1997 (*)

9 JUILLET 1997

PROPOSITION DE LOI

visant à interdire le clonage des êtres humains

(Déposée par MM. Jean-Pierre Viseur
et Fans Lozie)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

L'évolution ultra-rapide des techniques de clonage, concrétisée par la brebis Dolly, implique que l'on se penche d'urgence sur cette problématique.

En effet, les techniques permettant le clonage des êtres humains sont pratiquement au point. Selon certains, le clonage d'êtres humains est d'ores et déjà possible : «Si au lieu de cloner des veaux, on clonait des hommes ? Certes, c'est faisable ...» écrivait Lucien Koulisher, Professeur de génétique humaine à la faculté de Médecine de l'Université de Liège, dans une carte blanche publiée dans *Le Soir* du 19 mars 1997. Selon les cloneurs de Dolly, «le clonage de noyaux humains pourrait devenir une réalité dans un délai de un à trois ans» (voir à ce sujet la réponse du ministre ayant la recherche scientifique dans ses attributions, à une interpellation du 15 avril 1997 sur le sujet). Si telle est la réponse de chercheurs qui ont largement prouvé leur compétence, c'est donc que l'on y travaille actuellement !

En outre, des expériences sont menées pour produire des moutons transgéniques. Le patrimoine hé-

(*) Troisième session de la 49ème législature

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1996 - 1997 (*)

9 JULI 1997

WETSVOORSTEL

tot instelling van een verbod op het klonen van mensen

(Ingediend door de heren Jean-Pierre Viseur
en Frans Lozie)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De razendsnelle ontwikkeling van de technieken op het gebied van kloning, waarvan de ooi Dolly het levende voorbeeld is, vereist een dringende aanpak van de problemen die er het resultaat van zijn.

De technieken zijn immers reeds zo geperfectioneerd dat het klonen van mensen volgens sommigen nu al tot de mogelijkheden behoort : «Si au lieu de cloner des veaux, on clonait des hommes? Certes, c'est faisable...» schreef Lucien Koulisher, professor in de menselijke genetica aan de medische faculteit van de Luikse universiteit in een vrije tribune van *Le Soir* van 19 maart 1997. Volgens de «kloneerders» van Dolly zou het klonen van menselijke cellen binnen een termijn van 1 tot 3 jaar werkelijkheid kunnen worden (zie in dat verband het antwoord van de minister tot wiens bevoegdheid het wetenschappelijk onderzoek behoort, op een interpellatie daarover van 15 april 1997). Uit een dergelijk antwoord van de zijde van vorsers die ruimschoots hun deskundigheid hebben bewezen, valt bijgevolg af te leiden dat daar momenteel aan gewerkt wordt!

Daarnaast is men aan het experimenteren met het fokken van transgene schapen. Het genetisch erfgoed

(*) Derde zitting van de 49ste zittingsperiode

rédaire de ces animaux a été «humanisé». Des gènes humains, codants pour certaines protéines, ayant été greffés au sein de ce patrimoine (*Le Monde*, 6 mars 1997). Même au nom de la recherche médicale, peut-on mélanger le patrimoine génétique humain à celui des moutons ?

Au Danemark, des chercheurs expérimentent un clonage à partir de vaches mortes (Belga, 6 mars 1997). Le temps n'est plus loin où, à partir de cellules d'un cadavre on pourra «re-concevoir» un être identique. Cette recherche de «l'immortalité» demande pour le moins réflexion.

Selon la réponse du ministre à l'interpellation précitée, «au moins deux laboratoires universitaires belges maîtrisent la technique du clonage de noyaux chez l'animal». Et ces recherches sont subsidiées par les Communautés européennes, la Région wallonne et l'IRSIA (Institut pour l'Encouragement de la Recherche scientifique dans l'industrie et l'agriculture). Par contre, le ministre lui-même n'avait à cette époque «aucune information en provenance du secteur privé» en ce qui concerne les recherches qui y sont menées.

Ainsi, pendant que l'on met péniblement sur pied, au bout de quatre ans, le Conseil fédéral de la politique scientifique, personne ne sait ce que des apprentis sorciers préparent peut-être dans le secret des laboratoires !

Une série d'organismes publics ou semi-publics interrogés sur l'état de la recherche en la matière ont donné les réponses suivantes (synthétiquement) :

a) FNRS : «Le clonage des êtres vivants est monnaie courante mais seulement en ce qui concerne les êtres vivants «inférieurs» (bactéries, levures). Nous n'avons aucune demande de crédit pour des recherches qui comporteraient ou viseraient le clonage d'êtres vivants «supérieurs»».

b) FWO (Fonds pour la recherche scientifique) : «Il n'y a, au sein des universités flamandes aucune recherche sur la possibilité de clonage d'organismes vivants au sens où on l'entend dans les médias. Les organismes clonés sont des bactéries et des végétaux.»

c) IWT (Institut flamand pour la promotion de la recherche scientifique et technologique dans l'industrie) : «Le clonage de molécules est une procédure de routine en biotechnologie. Plusieurs projets intégrant ce clonage sont soutenus par l'IWT et ne soulèvent

van die dieren werd «gehumaniseerd», wat wil zeggen dat op dat erfgoed menselijke genen werden geënt die coderend zijn voor bepaalde proteïnen (*Le Monde* van 6 maart 1997). Daarbij rijst de vraag of het, zelfs in naam van het geneeskundig onderzoek, geoorloofd is menselijk genetisch erfgoed te vermengen met dat van ...schapen.

In Denemarken proberen wetenschapsmensen klonen te produceren uit koeienkadavers (Belga, 6 maart 1997). Binnen afzienbare tijd zal men met de cellen van een kadaver een identiek wezen kunnen «her-concipiëren». Bij die queeste naar «onsterfelijkheid» kunnen op zijn minst een paar bedenkingen worden gemaakt.

Uit het antwoord van de minister op de voormelde interpellatie blijkt dat ten minste twee Belgische universitaire laboratoria de techniek van het klonen van dierlijke cellen beheersen. Het daaromtrent verrichte wetenschappelijk onderzoek wordt gesubsidieerd door de Europese Gemeenschappen, het Waals Gewest en het IWONL (Instituut tot aanmoediging van het wetenschappelijk onderzoek in nijverheid en landbouw). Daarentegen was de minister zelf indertijd niet in het bezit van enige informatie over het onderzoek dat op dat terrein door de privé-sector gedaan wordt.

Nu de federale Raad voor het wetenschapsbeleid, waarvan de totstandkoming heel wat voeten in de aarde heeft gehad aangezien er vier jaar voor nodig was, eindelijk bijna operationeel lijkt, weet niemand wat leerling-tovenaars in de verborgenheid van hun laboratoria misschien allemaal aan het bekokstoven zijn !

Op de vraag hoever het staat met het wetenschappelijk onderzoek terzake hebben een reeks overheidsinstanties of semi-overheidsinstanties de hierna (beknopt) weergegeven antwoorden verstrekt:

a) NFWO (Nationaal Fonds voor wetenschappelijk onderzoek) : De kloning van levende wezens is schering en inslag, maar dan alleen wat *lagere* levende wezens (bacteriën, gisten) betreft. «Men heeft ons nog geen kredieten gevraagd voor wetenschappelijk onderzoek dat de kloning van *hogere* levende wezens zou omvatten of daarop gericht zou zijn».

b) FWO (Fonds voor wetenschappelijk onderzoek): Bij de Vlaamse universiteiten is geen enkel onderzoek aan de gang naar de mogelijkheid om levende organismen te klonen in de betekenis die daaraan in de media wordt gegeven. Er worden alleen bacteriën en gewassen gekloond.

c) IWT (Vlaams Instituut voor de bevordering van het wetenschappelijk technologisch onderzoek in de industrie): In de biotechnologie is het klonen van moleculen een routineprocedure. Een aantal door het IWT gesteunde projecten waarbij kloneringstechnie-

pas ou peu de problèmes éthiques. En ce qui concerne le clonage des animaux, qui fait l'objet à juste titre d'un grand débat éthique, l'IWT ne soutient aucun projet qui poursuive ce but, même partiellement.»

M. Karel Pinxten, ministre de l'agriculture, déclarait à ce propos : «Mon département finance à l'Université de Liège, un projet sur les possibilités d'application des techniques de cryo-préservation à la production et à la conservation d'embryons clonés de bovins. Ce projet prend fin le 31 décembre 1997».

Aux yeux des auteurs de la présente proposition, le clonage animal et *a fortiori* humain devrait être purement et simplement interdit. L'Italie a déjà légiféré dans ce sens, montrant le bon exemple et, en juin 97, le Président des Etats-Unis, M. Bill Clinton, s'est également prononcé pour des mesures d'interdiction du clonage humain.

Quant à nous, il nous semble qu'il faille d'urgence :

1° Légiférer pour interdire au minimum le clonage humain et toute recherche en ce sens. On peut espérer qu'il y ait moyen de trouver rapidement un consensus au moins sur ce point car dans l'état actuel de la législation belge, il semble que le clonage d'un être humain ne puisse être empêché et son auteur poursuivi. La demande de clonage humain semble exister réellement : selon le magazine «Euréka» (n° 19, mai 97), le professeur Ian Wilmut, chercheur au Roslin Institute où fut réussi le clonage de Dolly, a déclaré à Edimbourg qu'il avait reçu «de nombreuses demandes de clonages émanant d'américains aisés».

2° Imposer la déclaration aux instances officielles de toute recherche menée sur les manipulations génétiques, même et surtout celles menées dans les laboratoires privés. Il est en effet inconcevable que la plus haute autorité du pays chargée de mener la politique de recherche scientifique (le ministre compétent) ignore tout de la situation de la recherche en ce domaine.

Enfin, il conviendrait de débattre très largement de tout ce qui concerne ces manipulations, y compris à chaque fois que c'est possible dans le grand public car il y va de l'avenir de l'humanité. Le débat peut être éclairé par des instances telles que le Conseil consultatif de bioéthique, mais ne peut pas y être

ken worden toegepast, doen vrijwel geen ethische problemen rijzen. Wat het klonen van dieren betreft, waarover terecht een groot ethisch debat aan de gang is, steunt het IWT geen enkel project dat dit oogmerk zelfs maar ten dele zou nastreven.

Landbouwminister Karel Pinxten verklaarde in dat verband dat zijn departement bij de Luikse universiteit een project financiert waarbij gezocht wordt naar technieken voor de conservering bij zeer lage temperaturen van gekloonde embryo's van runderachtigen met het oog op de productie en de bewaring ervan. Dat project loopt af op 31 december 1997.

Volgens de indieners van dit voorstel zou het klonen van dieren en *a fortiori* dat van mensen zonder meer moeten worden verboden. Italië heeft op dat gebied het voortouw genomen door een wettelijke regeling te treffen en ook president Clinton heeft afgelopen juni gepleit voor maatregelen om het klonen van mensen aan banden te leggen.

Wijzelf menen dat onverwijld de volgende maatregelen moeten worden getroffen :

1° Er moeten wettelijke regels worden vastgelegd om in ieder geval het klonen van mensen en elk daarop gericht wetenschappelijk onderzoek te verbieden. Hopelijk komt men, althans op dat punt, spoedig tot een consensus, want de huidige Belgische wetgeving blijkt niet te kunnen verhinderen dat een mens gekloond wordt en vervolgt de «kloneerder» niet. De vraag naar de kloning van mensen blijkt werkelijk te bestaan: volgens het tijdschrift «Euréka» (nr. 19, mei 97) heeft professor Ian Wilmut, die onderzoek verricht bij het Roslin Institute waar Dolly gekloond werd, in Edinburgh verklaard dat hij heel wat aanvragen gekregen heeft van welstellende Amerikanen.

2° Ieder onderzoek naar genetische manipulaties moet verplicht worden gemeld aan de officiële instanties en dat geldt zelfs en voornamelijk voor het onderzoek dat plaatsvindt in privé-laboratoria. Het is immers ondenkbaar dat de hoogste federale instantie die belast is met het wetenschapsbeleid (in casu de bevoegde minister) hoegenaamd niet weet wat op dat domein de stand van het onderzoek is.

Ten slotte zou een zeer ruim debat moeten worden gewijd aan al wat verband houdt met die manipulaties en ook het grote publiek zou daarbij zoveel mogelijk moeten worden betrokken, want hier staat de toekomst van de mensheid op het spel. Om dat debat te stofferen, zou men bijvoorbeeld bij de Adviesraad voor de bio-ethiek, maar ook bij nog andere instan-

confiné. Si l'organisation de tels débats ne peut dépendre de la loi, nous espérons toutefois que la présente proposition y contribuera.

J.-P. VISEUR
F. LOZIE

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Tout clonage ou tentative de clonage d'un être humain est interdit, de même que toute recherche ayant le clonage d'un être humain pour objectif final.

Art. 3

Toute recherche impliquant la manipulation génétique de matière vivante ou d'êtres vivants doit être déclarée au ministre ayant la Politique scientifique dans ses attributions selon les modalités déterminées par le Roi.

Art. 4

Dans le livre II, titre VII, du Code pénal, sous un Chapitre X (*nouveau*) intitulé : «Chapitre X - Du clonage d'êtres humains», sont insérés des articles 391*quater* et 391*quinquies*, libellés comme suit :

«Art. 391*quater*. - Sera puni de la réclusion de dix à quinze ans, quiconque aura procédé au clonage d'un être humain.

Sera puni de la même peine, celui qui aura fait procéder ou qui aura consenti à ce qu'il soit procédé au clonage de sa propre personne ou d'une personne de son entourage.

Art. 391*quinquies*. - Sera puni d'un emprisonnement de deux à cinq ans et d'une amende de cinquante francs à cinq cents francs, quiconque aura entamé ou réalisé des recherches scientifiques ayant le clonage d'un être humain comme objectif ultime.

ties zijn licht kunnen opsteken. Hoewel dergelijke debatten niet mogen zijn ingegeven door de wet, hopen wij toch dat dit voorstel ertoe zal bijdragen dat ze worden gehouden.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Iedere kloning of poging tot kloning van een mens alsmede ieder wetenschappelijk onderzoek dat de kloning van een mens tot einddoel heeft, zijn verboden.

Art. 3

Ieder wetenschappelijk onderzoek dat de genetische manipulatie van levende materie of van levende wezens omvat, moet volgens de door de Koning vastgestelde nadere regels worden gemeld aan de minister tot wiens bevoegdheid het Wetenschapsbeleid behoort.

Art. 4

In boek II, titel VII, van het Strafwetboek worden onder een hoofdstuk X (*nieuw*) met als opschrift: «Hoofdstuk X - Kloning van mensen» de artikelen 391*quater* en 391*quinquies* ingevoegd, luidend als volgt:

«Art. 391*quater* - Hij die een mens gekloond heeft, wordt gestraft met opsluiting van tien tot vijftien jaar.

Hij die zijn eigen persoon of een persoon uit zijn omgeving heeft laten klonen of daarmee heeft ingestemd, wordt gestraft met dezelfde straf.

Art. 391*quinquies* - Hij die wetenschappelijke onderzoeken aangevat of verricht heeft die de kloning van mensen tot einddoel hebben, wordt gestraft met gevangenisstraf van twee tot vijf jaar en met geldboete van vijftig frank tot vijfhonderd frank.

Sera puni d'une amende de vingt-six à cinquante francs, celui qui n'aura pas respecté les obligations prévues par ou en vertu de l'article 3 de la loi du ... visant à interdire le clonage des êtres humains.».

Art. 5

La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur Belge*.

L'arrêté royal visé à l'article 3 entre en vigueur au plus tard le premier jour du sixième mois qui suit la publication de la présente loi au *Moniteur Belge*.

18 juin 1997

J.-P. VISEUR
F. LOZIE

Hij die de door of krachtens artikel 3 van de wet van betreffende het verbod op de kloning van mensen opgelegde verplichtingen niet nageleefd heeft, wordt gestraft met geldboete van zesentwintig tot vijftig frank».

Art. 5

Deze wet treedt in werking de dag waarop ze in het *Belgisch Staatsblad* wordt bekendgemaakt.

Het bij artikel 3 bedoelde koninklijk besluit treedt in werking uiterlijk de eerste dag van de zesde maand volgend op de bekendmaking van deze wet in het *Belgisch Staatsblad*.

18 juni 1997
